

2

Obr. 2. Marie Pavlátová v Sissinghurst Castel Garden, exkurze do Anglie. Foto: Radka Vokrojová, 2020.

úprava parku u kostela sv. Jakuba v Táboře (2001–2003, projekt Alena Kalinová), obnova Rennerových sadů ve Strakoniciích (2007–2008, projekt Ivana Popelová).

Obrazem mimořádného a všestranného odborného záběru Marie Pavlátové je publikace *Zahrady a parky jižních Čech*, kterou připravili s Markem Ehrlichem ve spolupráci s dalšími 25 autory. Knihu vydala v roce 2004 Společnost pro zahradní a krajinnou tvorbu, o. s., a Nebe, s. r. o. Na její přípravě se jako lektori podíleli Božena Pacáková-Hošťálková a Otakar Kuča, kteří spolu s tehdejším hejtnanem Jihočeského kraje Janem Zahradníkem knihu v následujícím roce pokřtili. Publikace zahrnuje 113 zahradních a parkových teritorií, která jako památky zahradního umění dokumentují vyspělou zahradní kulturu v jižních Čechách a nadto 12 krajinných celků, jež jsou dokladem neobyčejných výsledků v kultivaci krajiny jižních Čech. Svým zaměřením a strukturou publikace navázala na knihu *Pražské zahrady a parky*, která vyšla v roce 2000 a zamýšlena byla jako začátek publikačního řetězce (v ostatních krajích kromě jižních Čech bohužel publikace obdobného charakteru zatím nebyly vydány). Zařazení 12 krajinných celků do jihočeské publikace a erudice, s níž je o nich v knize pojednáno, svědčí o šíři odborného působení Marie Pavlátové, v němž na doménu památek zahradního umění navazuje historická kulturní krajina představovaná krajinnými celky již chráněnými jako památkové zóny nebo územní památkovou ochranu zasluhujícími.

Odborné poznatky o zahradách, parcích a historické krajině Marie uplatnila i nad rámec odborné činnosti specialistky památkové péče. Bohatě zna-

losti a především zkušenosti z vlastní terénní práce projevila i při popularizaci oboru v rámci četných přednášek pro studenty Jihočeské univerzity i pro veřejnost. Její barvitý výklad při komentovaných vycházkách parky v Červeném Dvoře, na Orlíku, na Hluboké nebo v krajině Libějovicka a Čimelicka posluchače vždy zaujal.

Odborné působení Marie Pavlátové takřka symbolicky završilo zapojení do výzkumných projektů NAKI, zaměřených jak na památky zahradního umění, tak na historickou kulturní krajinu. Výrazně se podílela na Metodice prostorové analýzy památky zahradního umění (2015). Přílohou Metodiky standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny (NPÚ 2014) je vzorový záznam o krajinné památkové zóně Čimelicko-Rakovicko, kde Marie využila hlubokých znalostí o území z rodného Písecka. Dlouholetý zájem o jeden z jihočeských klenotů zahradního umění – zámecký park v Červeném Dvoře – vyústil výzkumnými aktivitami kolektivu pod vedením Kateřiny Cichrové, kde se Marie zabývala vznikem a současným stavem vrcholné fáze krajinnářského parku. Významný autorský otisk zanechala v kolektivní monografii *Proměny zámku a parku Červený Dvůr* (NPÚ 2017). Za dlouholetý přínos k poznání a péči o jedinečnou památku obdržela Marie v roce 2019 čestný titul „Přítel Červeného Dvora“.

Takřka do posledního dechu se Marie věnovala práci na *Metodice typologie historické kulturní krajiny*, dokončené začátkem roku 2020. Její tištěné podoby se jedinečná, dobrá, jemná a tolik statečná, bojovná a pracovitá Marie, náš úžasný parták, spřízněná duše a opora, již nedočkala.

Marek EHRlich;
Božena PACÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ

Za profesorem Janem Bouzkem

V úterý 3. listopadu 2020 navždy odešel jeden z největších českých klasických archeologů, prof. PhDr. Jan Bouzek, CSc. Specializoval se na raně řeckou, etruskou a thráckou archeologii, mnohé studie však věnoval i prehistorické středoevropské a římsko-provinciální archeologii a antickým tradicím v českém umění. Přestože byla jeho hlavním oborem klasická archeologie, Bouzkova odborná erudice sahala až do sfér filozofického a antropologického myšlení. Během téměř šedesáti let své pedagogické dráhy přispěl k profesnímu i osobnostnímu růstu mnoha generací nejen klasických archeologů, byl učitelem, ale i osobním přítelem a rádcem desítek, ba stovek studentů. Jeho před-

nášková činnost zahrnovala také témata historická a filozofická, ale samozřejmě i oblast památkové péče; bytostně se jej týkala i ochrana památek nejen v Česku, ale na celém světě.

Práce Jana Bouzka je spjata především s Ústavem pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Pedagogicky působil také na Fakultě humanitních studií FF UK, na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, na Komenského univerzitě v Bratislavě a na Opolské univerzitě v Polsku. Přednášel v Archeologickém ústavu James Eliot Norton Memorial v USA a byl hostujícím profesorem na univerzitách v Minnesotě, Tübingenu, ve Vídni, v Salcburku, Montpellier a na École Pratique des Hautes Études v Paříži. Jeho odborná práce je spojena i s antickou sbírkou Národního muzea, vedl archeologické výzkumy řecké obchodní stanice v bulharském Pistiru, výzkumy v Kyme v Turecku, na Samothráce v Řecku, v Čechách i na Moravě, podílel se na českých expedicích UNESCO na Srí Lance a v Libanonu.

Během svého života publikoval Jan Bouzek více než 350 odborných článků a množství monografií. Z desítek publikací, které během svého plodného vědeckého života vytvořil, lze uvést pouze několik. Již v roce 1966 publikoval s Drahomírem Kouteckým a Evženem Neustupným knihu *The Knovíz Settlement of North-West Bohemia* (Knovízské osídlení severozápadních Čech), později mj. i publikaci *The Lusatian Culture in NW Bohemia* (také s D. Kouteckým, 2000). V roce 1969 jeho láska k homérskému Řecku rezultovala v knihu *Homerisches Griechenland* a v egejské oblasti se svými texty setrval i nadále: vydal publikace *Graeco-Macedonian Bronzes* (1974) a *The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the 2nd millennium B. C.* (1985). Již tehdy dokázal poukázat na vztahy Egeidy, Černomoří a dalších evropských oblastí (např. *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Region*, 1990; *Greece, Anatolia and Europe in the Early Iron Age*, 1997); thrácká archeologie pak byla jeho druhou srdeční záležitostí (*Thracians and Their Neighbours*, 2005).

V mezidobí stále publikoval množství odborných článků. Významná je jeho spolupráce s filozofem Zdeňkem Kratochvílem, která vyústila ve společné knihy – *Od mýtu k logu* (1994) a *Řeč umění a archaické filosofie* (1995).

Pro českou archeologii jsou nezastupitelné knihy *Keltové našich zemí v evropském kontextu* (2007) a *Pravěk českých zemí v evropském kontextu* (2011). Další jeho knižní tvorba směřovala již spíše k syntéze veškerých archeologických, historických a filozofických znalostí, které během své akademické práce obsáhl. Jan Bouzek se obracel k odborné i laické veřejnosti a snažil se předat čtenářům širší kontext, který nalézáme v knihách

1

2

Obr. 1. Státní zámek Duchcov, pohled do expozice *Okouzlení antikou*, prezentující část historické Sbírký odlitků antické plastiky FF UK, o jejíž zachování a odborné zpracování se Jan Bouzek zasloužil. Foto: Archiv SZ Duchcov, 2016.

Obr. 2. Profesor Jan Bouzek na vernisáži stálé expozice *Okouzlení antikou*, velký sál Státního zámku Duchcov. Foto: archiv autorů článku, 2. června 2016.

Umění a myšlení (2009; anglická verze *Art and Mind. The Development of Human Mind as Seen through the Art*, 2018), *Vznik Evropy* (2013) a *Mezi archeologií a historií* (2016).

Zmínit bychom měli také publikace zabývající se výsledky archeologických výzkumů, jimž se Jan Bouzek systematicky věnoval: *Kyme I–II* (1975, 1980), *Samothrace* (1985), *Ceylon between East and West* (1993), *Pistiros I–VI* (1996, 2002, 2007, 2010, 2013, 2016), ale i katalog antické keramiky na Filozofické fakultě UK, v Národním muzeu a v Západočeském muzeu – *Corpus Vasorum Antiquorum* (Československo 1–2, Česká republika 3) – a významný katalog *Corpus Speculorum Etruscorum* (s J. Gy. Szilagyi, Rome 1992). Jan Bouzek publikoval až do konce svých dní, ale bohužel se už nedožil vydání publikace pro širokou veřejnost, jíž chtěl přiblížit krásu (nejen) řecké mytologie, jak je zobrazena na uměleckých předmětech, kterými se lidé ve starověku obklopovali a jejichž prostřednictvím se vyjadřovali (*Mýty Řeků a dalších národů starověku*, prosinec 2020).

Jan Bouzek byl neúnavným organizátorem mnoha výstav a konferencí, kterých se také aktivně účastnil. Věnoval se i popularizaci archeologie, často přednášel širokému okruhu zájemců. Za svůj odborný přínos získal řadu domácích i mezinárodních ocenění a na jeho počest bylo vydáno šest

sborníků s mezinárodní autorskou účastí.

Jan Bouzek se také zásadním způsobem zasloužil o zachování historicky významné Sbírký odlitků antické plastiky z majetku Univerzity Karlovy, která představuje ucelený přehled o vývoji sochařství starověkého Řecka a Říma. Její jádro pochází patrně z majetku hrabat Nosticů a z dalších šlechtických sbírek. V první polovině 19. století sloužil tento soubor jako studijní pomůcka na Kreslířské škole (dnešní Akademii výtvarných umění), výrazně pak byla sbírka odlitků rozšířena na konci 19. století poté, co přešla do majetku tehdejší Stolicе pro klasickou archeologii Univerzity Karlovy. Kolekce odlitků antických plastik jsou v západní Evropě dodnes běžnou a významnou součástí muzejních i akademických institucí, v rámci střední Evropy se nicméně jedná o zcela ojedinělou sbírku, která v dobách své největší slávy umožnila řadu dodnes uznávaných rekonstrukcí původní podoby některých antických uměleckých děl. S nástupem komunismu však byla vykázána ze svého původního domova v Klementinu, což vážně ohrozilo její existenci. Jan Bouzek se několikrát zasadil o záchranu tohoto vzácného souboru a zároveň o jeho zpřístupnění široké veřejnosti, zejména na konci 60. let minulého století, kdy se mu podařilo založit Galerii antického umění v Hostinném; ta mimochodem v loňském roce oslavila 50 let své existence. V 90. letech instaloval další část sbírký odlitků na zámku v Lito-myšli a v roce 2011 v Muzeu města Ústí nad Labem. V roce 2014, kdy byla tato část sbírký opět nucena hledat jiné útočiště, byl o spolupráci požádán Národní památkový ústav. Společně se tak podařilo vytvořit současnou expozici „Okouzlení antikou“ na zámku Duchcov. Bylo nám velkou poctou, že se Jan Bouzek stal kurátorem odborným mentorem. Velmi oceňoval barokní prostory parteru zámku, kde je expozice umístěna. Jeho slova o tom, že

„jednotlivé sochy sbírký spolu promlouvají a není možno je jen libovolně sestavit k sobě bez úhony, pokud si nerozumí“, v sobě mají moudrost, kterou ocení každý, kdo s uměleckými artefakty pracoval.

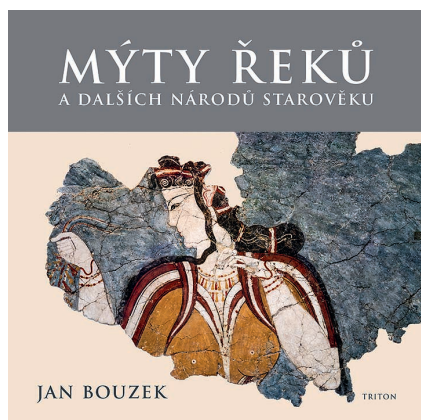
Profesor Jan Bouzek inspiroval mnoho studentů a zájemců o archeologii, dějiny umění a další humanitní obory. Bude nám všem velice chybět.

Stanislava KUČOVÁ, Eva LUKÁŠOVÁ

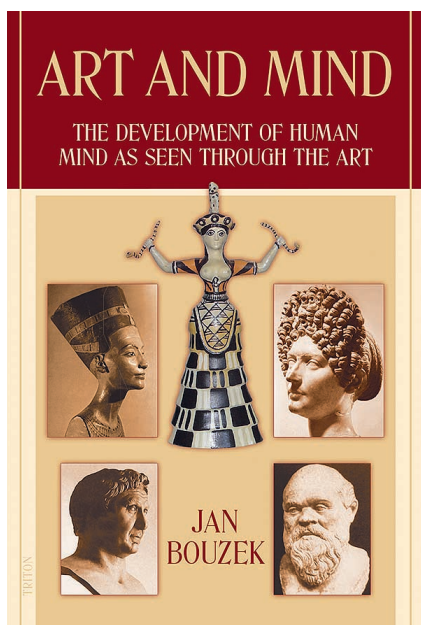
Jak výraznou stopu na svých zahraničních misích profesor Bouzek zanechal, nám přibližuje osobní vzpomínka památkáře Josefa Štulce:

„S Janem Bouzkiem jsem se znal od útlého dětství. Kamarádil s mými o dost staršími sourozenci a jeho otec byl rodinný přítel, který s mým otcem studoval práva a každý čtvrtek hrál u nás ve znaném amatérském kvartetu. S Jendou, jak jsme Janovi tehdy říkali, jsem se pak setkával na studiích dějin umění, na seminářích klasické archeologie, vedených profesorem Jiřím Frelem, jehož byl Jenda tehdy asistentem. O mnoho let později, jako již zralému památkáři, mi profesor Bouzek nepřímo (a nevěda o tom) nesmírně pomohl díky své mezinárodní pověsti a autoritě.

V roce 1992 jsem byl coby tehdejší ředitel Státního ústavu památkové péče vyslán jako pozorovatel do Santa Fe ve Spojených státech na zasedání Výboru světového dědictví UNESCO. Doprovázel jsem naše návrhy na zápis tří historických měst – Prahy, Českého Krumlova a Telče – na Seznam světového dědictví. Cílem mé mise bylo lobbovat za úspěch našich nominací. Byl jsem tehdy nezkušený a plachý a ze shromážděného výkvětu tehdejších památkářů z celého světa jsem znal jen profesora Petzeta, generálního konzervátora Památkového úřadu v Mnichově. Profesor Petzet mne představil velké osobnosti tehdejší odborné obce, profesoru Rolandu Silvovi, vynikajícímu archeologu, historiko-

3

4

Obr. 3. *Mýty Řeků a dalších národů starověku* – obálka poslední knihy, kterou stihl Jan Bouzek za svého života ještě připravit k vydání. Foto: Nakladatelství Triton.

Obr. 4. Anglický překlad Bouzkovy knihy *Umění a myšlení* (2018), která poprvé vyšla česky v roce 2008. Foto: Nakladatelství Triton.

vi a básníku ze Srí Lanky. Ten byl v té době prezidentem ICOMOS – Mezinárodní rady památek a sídel. Byl jsem při setkání zpočátku značně nervózní, když jsem ale zamumlal, že jsem z Prahy, Silva se rozzářil. Hned se mne ptal, jestli znám profesora Bouzka, který jako světově uznávaná veličina pomohl vybudovat vědeckou archeologii v jeho zemi. Když jsem odpověděl, že Bouzek je rodinným přítelem a byl i mým učitelem, Silva hned během přestávky se mnou udělal kolečko, aby mne představil a doporučil všem významným osobnostem konference. Lepší entrée jsem si nemohl přát. Díky

jménu Jana Bouzka byla má mise mimořádně úspěšná a tři naše jmenovaná města jsou dnes těžištěm souboru statků, které má Česká republika zapsány na Seznamu světového dědictví.“

Josef ŠTULC

Konference „Anna Marie Františka Sasko-Lauenburská a její rod: mezi Čechami a Evropou“ (26. 9. 2020, Zákupy)

V dějinách každé země a každé společnosti lze najít pozapomenuté, nebo dokonce zcela zapomenuté kapitoly. Zatímco některé byly zapomenuty právem, u jiných zapomnění překvapuje. To je i případ historie sasko-lauenburských vévodů, jejich potomků a odkazu v Českém království. Ač se tito vévodové usadili v českých zemích teprve během třicetileté války, z prostředí české barokní šlechty, s níž se rychle szili, se vymykali v několika ohledech.

Předně, coby příslušníci rozrodu Askánců, náleželi od 13. století mezi suverénní říšská knížata, občas si dokonce nárokovali postavení kurfiřtů, tedy volitelů římského krále. Kromě toho již před příchodem do Čech byli rodovými vazbami spřízněni s řadou významných rodů, a to zejména v severní části Svaté říše římské. Ve své třetí generaci usazené v Čechách, reprezentované dvěma pozoruhodnými ženami, Annou Marií Františkou (1672–1741) a Františkou Sibyllou Augustou (1675–1733), však rod vystoupal ještě výš. Prostřednictvím svého prvního manžela Filipa Viléma Falcko-Neuburského se totiž Anna Marie Františka stala švagrovou samotného císaře Leopolda I., po manželově smrti se podruhé provdala za posledního mužského příslušníka slavného florentského rodu Medici, jímž byl Giovanni Battista Gastone. Nejstarší dcera Anny Marie Františky, Anna Marie Karolína, se posléze stala švagrovou Karla Albrechta, bavorského vévody a soka Marie Terezie, který byl v roce 1741 zvolen nejen českým protikrálem, ale především v roce 1742 prvním nehabsburským císařem Svaté říše římské od roku 1440. Neméně pozoruhodné byly ale i osudy Františky Sibylly Augusty. Ta se po sňatku s Ludvíkem Vilémem, markrabětem bádenským, významným vojevůdcem v císařských službách, stala bádenskou markraběnkou. V Bádensku pak po smrti svého muže úspěšně vládla jako regentka a je známa nejen jako oddaná věřící, ale též jako velká stavitelka a podporovatelka umění. Sibylla Augusta byla nejen matkou dvou posledních katolických bádenských markrabat, ale díky

své dceři, provdané za Ludvíka Orleánského, syna regenta Francie Filipa Orleánského, se stala i pramáti orleánských vévodů, kteří jsou dodnes претенденты francouzského trůnu.

Co je nejspíše zásadnější, v zahraničí, ale i v Čechách lze dodnes narazit na nezvykle velké množství stop sasko-lauenburského uměleckého i církevního mecenátu. I v kontextu českých zemí barokní doby je až ohromující, kolik světských i církevních památek nejen v západních, severních, ale i středních Čechách a v Praze Sasko-Lauenburští zbudovali, přestavěli nebo nově vybavili. Ve světské rovině stačí zmínit zámky v Ostrově, Zákupích či Ploskovicích, případně Toskánský palác v Praze, v rovině církevní pak lze připomenout Posvátný oksek v Ostrově, poutní místo v Horní Polici nebo třeba novostavby kostelů v Brenné, starých Lidicích či Mařenicích anebo velkolepé statue v Chlumíně nebo Zákupích.

Přes tyto skutečnosti jsou Sasko-Lauenburští jako by „vymístění“ z velkých českých dějin barokní doby. A právě snaha vrátit tento rod do narativu české historie a poodhrnout háv zapomnění, který rod a jeho odkaz dodnes halí, stála v pozadí konference nazvané *Anna Marie Františka a její rod: mezi Čechami a Evropou*. Ta se uskutečnila dne 26. září 2020 v prostorách dnes státního zámku Zákupy. Dne 27. září 2020 na ni potom v zákupském kostele sv. Fabiána a Šebestiána navázala zádušní mše svatá za Annu Marii Františku, která v tomto kostele spolu se svým prvním manželem dodnes odpočívá, a její rod.

Od klasických odborných konferencí se zákupská konference lišila v několika ohledech. Zprvu, svedla dohromady profesionální historiky i amatérské zájemce o sasko-lauenburský odkaz, což se ale ukázalo jako velmi nosné. Zadruhé, konference byla v pravém slova smyslu projektem dobré vůle, protože vznikla bez jakékoli přímé veřejné finanční podpory. Byla možná jen díky společnému úsilí Římskokatolické farnosti – děkanství Zákupy, která na sebe v osobě děkana Grzegorza Wolanského vzala praktickou organizaci konference, a spolku Společné dědictví Zákupy v čele s paní Marií Hašlovou. Podstatné bylo dále porozumění správě Státního zámku Zákupy, která v osobě kastelána Mgr. Vladimíra Trégla laskavě poskytla prostory ke konání konference, vskutku zásadní ale byla velkorysost všech přednášejících, kteří vystoupili bez nároku na honorář. Zatřetí, šlo o jednu z posledních konferencí, které se mohly před znovuzavedením přísných protiepidemických opatření uskutečnit fyzicky a díky vysoké disciplíně přednášejících i posluchačů proběhla naprosto hladce, ač počet jejich sedících účastníků, mezi nimiž byl i Ing. Radek Lípa, starosta města Zákupy, RNDr. Alexandr Vondra, poslanec Evropského parlamentu, nebo PhDr.